

intro

viennoiseries

Wien var det søde liv, og jeg fik smag for det, inden jeg overhovedet vidste, at byen fandtes. Det var kagen, som mor stillede på bordet til min fødselsdag: en *Sachertorte!* Og det var flødeskummet: *Schlagobers*. Hun spædede sin kaffe op med lidt fra flasken og kaldte den for *Biedermeierkaffee*. *Marillenlikör*, sværmede hun, men det kunne man ikke få i Danmark.

Vi boede i den sidste række før roemarkerne i den sorteste provins på Falster, og min mors vuggegave til mig var det tyske sprog, som gav mig verden en gang til med en anden horisont. Der var bjerge og slotte, skovene var dybe af eventyr – *Die Gebrüder Grimm* – og mørket følte anderledes og mystisk. Det hele smagte og duftede på sin egen måde og kom langt, langt borte fra.

Hun serverede *Zwetschgenknödel* for far, som slikkede sig om munden – hindbærsovs og flormelis – og bagefter fik han *Apfelstrudel*. Eller også var der *Kaiserschmarrn* til dessert: tunge stykker pandekage med romrosiner og blommesyltetøj. Og flormelis selvfølgelig – til alting. Om vinteren lavede hun *Kartoffelpuffer*, der blev penslet med hvidløg. Det lød som snefnug, *Puffer*.

På restaurant bestilte jeg det, jeg helst ville have: *Schnitzel* – *Wiener Schnitzel!* Den var god selv på Horbelev Kro, og når vi besøgte mormor, blev den bedre og bedre og fladere og fladere på vej ned ad de tyske motorveje, hvor vi holdt ind på *Raststätten*. Kirsebærtræerne blomstrede i Frankfurt – det blev tidligere forår end derhjemme – og om aftenen gik vi ud at spise i *Wienerwald*, der glitrede med kulørte lamper. Kartofflerne til min schnitzel hed jordæbler – *Erdäpfel*, sagde tjeneren – og jeg forestillede mig, at træerne voksede på hovedet og ned i jorden.

Mor drak *Gespritzter* – apollinaris og hvidvin, som helst skulle være *Grüner Veltliner* – og vi så gamle UFA-

film i fjernsynet med den ungarske blondine Marika Rökk og førsteelskeren Willi Forst. Hans Moser sang på wienerisch, og vi sang med i duet: ”*A bisserl Grinzing, a bisserl Sievering*”. *Die Peter Alexander Show* rullede hen over skærmen med en kæmpemæssig butterfly, og Udo Jürgens vandt Melodi Grand Prix for Østrig.

Juleaften hørte vi englene synge i radioen, ”Kling, Glöckchen, klingelingeling”. Det var selvfølgelig Wiener Sängerknaben. Og til nytår var der koncert med Wiener Philharmonikerne på ORF, som sendte live fra Den Gyldne Sal i Musikverein. Vi vuggede til walzerne – Johann Strauss den yngre, *An der schönen blauen Donau* – og klappede med i takt til Johann Strauss den ældre, *Radetzky-Marsch*. Klokkeren tolv skålede vi med hinanden, mor og far og mormor og mig: *Prost Neujahr!*

I mormors bogskabe ventede den tyske romantik på mig bag glasset. Vi læste *Des Knaben Wunderhorn* med folkeviser og børnerim, som Achim von Arnim og Clemens Brentano havde samlet – og mine ører gik op, første gang jeg hørte dem blive sunget: Gustav Mahler, Richard Strauss og Hugo Wolf. *Lieder eines fahrenden Gesellen* var det smukkeste, jeg havde hørt – Mahler forvandlede ens følelsesliv til en violin og sødmefuld vemod, hver eneste tone var et uendeligt tab – og lyden piblede frem fra kilden i Wien.

Hver dag gik jeg på opdagelse i boghandler og antikvariater. Et stykke nede ad Kettenhofweg og rundt om hjørnet lå Frankfurter Bücherstube og gemte på hundreder, tusindvis af historier. Måske var min egen imellem dem, men hvordan skulle jeg nogensinde finde den? Og hvad nu, hvis den ikke fandtes? Så måtte jeg skrive den selv.

Jeg var 13 år og vidste nøjagtigt, hvad jeg ville være. Jeg ville være forfatter, eller nej, jeg ville ikke være forfatter, og heller ikke digter. Jeg ville være ’poet’ – tysk poet – og pressede næsen mod ruden ind til forlaget i Lindenstraße, som havde udgivet Hugo von Hofmannsthal og Rainer Maria Rilke – gudernes forlag: Insel Verlag.

Når vi kom hjem til Falster, traskede jeg hen over roemarkerne i mørket og reciterede *Hymnen an die Nacht*. Himlen stod fuld af stjernebilleder, Novalis var Cas-

siopeia, Rilke var Orion, og Hugo von Hofmannsthal, han var Karlsvognen. Jeg lærte hans digte udenad – ”*Es geht der Frühlingswind durch kahle Alleen*” – og stirrede på fotografiet af ham i leksikonet med stiv, hvid flip og sort, blank *Schnurrbart*. Han skrev librettoer til Richard Strauss og boede i et barokslot i Rodaun uden for Wien. Hvad mere kunne man ønske sig?

Jeg forestillede mig, at jeg sad og spiste kage og drak kaffe i Café Griensteidl med alle forfatterne fra *Jung-Wien*: Arthur Schnitzler og Hermann Bahr, Alfred Polgar – og Peter Altenberg skrev ”*kleine Prosa*” om hverdagens trivialiteter, der blev forvandlet til poesi i hans postkort. Det var, som om alt, hvad jeg holdt af, kom fra Wien 1900, og jugendstilen fra *die Wiener Werkstätte* skød op om min egen ungdom og dekorerede den med blomstermotiver og kvindekroppe i slanke arabesker.

Mit værelse var tapetseret med plakater af Egon Schiele og Gustav Klimt. Jeg forelskede mig i maleriet af Danae – Zeus kom i en gylden regn mellem hendes ben – og kærligheden drev mig til sidst i biografen, hvor de viste tyrolersex. Jeg så *Liebesgrüße aus der Lederhose* fra bageste række med frakken op over hovedet. Bagefter følte det næsten som et forræderi, hvad havde jeg dog gjort? Jeg satte lp’en med *Vier letzte Lieder* af Strauss på pladespilleren. Elisabeth Schwarzkopf sang ”Im Abendrot” – det var døden – og murermeister-villaen gik ned med solen i Nykøbing.

Jeg tog ind for at læse litteraturvidenskab på Københavns Universitet med det faste forsæt om en skønne dag at udkomme på Insel Verlag. Kun det – og intet andet. Hvis nogen havde spurgt mig, hvordan fremtiden skulle se ud, havde jeg i fuldt alvor svaret, at jeg ville vandre med en bylt over skulderen på de østrigske landeveje – ”Ging heut Morgen übers Feld” – og skrive digte om bjerge og træer og skyer. Men hvad havde jeg tænkt mig at leve af?

Det bekymrede mig ikke, jeg tænkte slet ikke over det. Kroværten i landsbyen ville give mig rester at spise i køkkenet – skinke, brød – og han havde en seng oppe under loftet, hvor jeg kunne sove. Om natten kom

hans buttede datter og puttede sig ind til mig. Næste dag spankulerede jeg videre ud i det blå, og efter et år vendte jeg tilbage, og hun stod på vejen med et barn i armene og kyssede mig. Sådan var tilværelsen ifølge Joseph von Eichendorff – *Aus dem Leben eines Taugenichts* stak i min inderlomme i en slidt, gul udgave fra Reclam – og hvor skulle det ende? I Wien.

Så længe jeg kan huske, har jeg været undervejs til Wien. Hvis livet var en rejse, var det mit mål, og rejsen var en dannelsesrejse med Wien som hovedstad og centrum for hele den centraleuropæiske dannelseskultur. Alt det bedste, som verden havde at byde på, og alt, hvad jeg elskede – litteratur, klassisk musik, kunst og oven i købet kager – kom fra Wien. Det var hovedet på mine skuldre, det var mine ører og øjne, og alle de forestillinger, som jeg dannede mig om byen, dannede samtidig mig og formede min bevidsthed.

Wien var en by, som ikke var lavet af mursten, men af digte og romaner. Nationalbiblioteket strakte sig tre etager under jorden i en gigantisk labyrint lige fra Albertinaplatz til Heldenplatz. De gik oven på bøger, og vinduerne var malerier, og lydene i byen musik. Man kunne tage til Wien uden nogensinde at have været der, hvis det ikke sagde en noget, og hvis man ikke kendte til historien, som gav tingene betydning. Den eneste vej til Wien var viden, og jeg sad på mine ti kvadratmeter beton i kollegieværelset og byggede systematisk byen op i mig. Når den endelig stod færdig – gade for gade, hus for hus, her havde Mozart boet, her havde Freud sin konsultation – ville jeg rejse til Wien og komme til mig selv og komme hjem.

Efter nogle år var det så vidt. Wien var stadig en byggeplads med huller og blindgyder og hvide pletter på kortet, men jeg vidste efterhånden tilstrækkeligt til, at jeg turde begive mig af sted. Jeg trak i jakkesættet, som jeg havde fået af min tyske onkel. Han havde været på safari før krigen, og det var af hør og hvidt og med vest, skjorten havde stiv, løs flip, som blev fæstnet med en umulig kraveknap. Jeg bandt knude på et sort slips, så hankede jeg op i kufferten og satte mig i spisevognen i toget og hed Felix Krull.

Jeg steg ud på Westbahnhof og genkendte alt, første gang jeg så det, og Wien gengældte mit blik og kom mig i møde som en gammel ven. Vi tog sporvognen og kørte rundt og rundt på Ringstraße med de forsi-rede marmorpaladser, der lignede flødeskumskager til kæmper. Parlamentet, rådhuset, hofteateret, univer-sitetet – kvindestemmen i højttaleren annoncerede holdepladser, ”*Schwe-den-platz, Schot-ten-ring*” – og jeg stod af ved operaen og skyndte mig ned ad gågaden til Mariahilfer Straße 61. Hatteforretningen Oberwalder lå i kælderen, der flød over af hatte og huer og kasketter til hvert eneste hoved på kloden, og jeg købte den grå Homburger, som jeg ønskede mig og aldrig havde taget på noget andet sted end her.

Nu var jeg klædt på til at gøre min entre i Café Schwarzenberg på Kärntner Ring, som havde ventet på mig i 150 år. Tjeneren i sort og hvidt havde et vokset overskæg med spidserne opad og viste mig hen til et bord, ”*Guten Abend, Herr Doktor, heute allein?*”. Jeg hængte hat og overfrakke på knagen og slog op i spisekortet, og min barndom åbnede sig for mig.

Fra spejlene på væggen smilede en lyshåret dreng og valgte *Rindsuppe mit Frittaten, Wiener Schnitzel mit Petersilienerdäpfel* – og jeg skålede med ham i *Grüner Veltliner. Kaiserschmarrn mit Zwetschkenröster* til dessert og en *Wiener Melange*, mens jeg læste i aviserne på stang, Krone og Kurier. Musikken kom fra den bageste ende af lokalet, hvor en ældre, storbarmet kvinde sad ved flyglet, og hendes tyndhårede mand spillede violin. Det var Fritz Kreisler, ”Du alter Stephansturm” – og jeg tog kuglepennen frem og begyndte at skrive på servietten.

Jeg var kommet hjem, og selv om jeg flyttede ind i min lejlighed i København, ville jeg leve resten af mit liv med Wien. Byen ændrede sig med mig, og jugendstilen gik over i modernismen. Jeg forstod ungdomsoprøret mod det forstenede habsburgermonarki og bruddet med den gamle orden og bedsteborgerskabet i Seces-sionen – og ekspressionismen eksploderede med Oskar Kokoschka, som åbnede vinduerne til en anden udsigt i Leopold Museum. Ringstråses arkitektur var ikke

andet end historicistisk pynt for Alfred Loos – ”*Ornament ist ein Verbrechen!*” – og jeg så Otto Wagners Postsparkasse og Looshaus på Michaelerplatz med nye øjne og drak cocktails til langt ud på natten i American Bar, som lå lige ved siden af en stripklub.

Hofmannsthal holdt op med at skrive lyrik efter *Brief des Lord Chandos*, der gjorde det umuligt at sige noget som helst, fordi ord kom til kort over for virkeligheden. Det var tomme udtryk, og Wittgenstein forvandlede hele min verden til et abstrakt sprogspil. Senromantikken hos Mahler og Strauss brød sammen med Arnold Schönberg, og hvor jeg før havde sunget ”*O Rösslein rot*”, når jeg var fuld og sejlede gennem byen, gav jeg den i atonal *Sprechgesang* og skrålede ”*Unterm Schutz von dichten blättergründen*” fra *Buch der Hängenden Gärten*.

Der var en afgrund i stilheden hos Anton Webern, og Wien blev forvandlet til sødmefuld, smertelig tolvtonemusik af Alban Berg. Selv den trætte Peter Altenberg, der sad som en dukke foran sin evige kaffekop på Café Central, fik nyt liv i *Altenberg Lieder* – ”*Seele, wie bist du schöner, tiefer, nach Schneestürmen!*”. Jeg satte hamburgen på hovedet og tog i Staatsoper for at høre Woyzeck og Lulu og vidste ikke længere, hvem jeg var, da jeg senere trådte ind i Café Schwarzenberg, ”*Guten Abend, Herr Doktor, heute allein?*”.

Jeg gik i terapi hos Freud i Berggasse og fik en moderbinding og begik fadermord. Og jeg blev psykotisk af at læse psykiateren Leo Navratil – *Schizophrenie und Sprache* – og lod mig indlægge i Haus der Künstler i anstalten Gugging. Kriminalmuseet i Große Sperlasse udstillede forbrydelser, som ikke stod tilbage for Jack the Ripper i *Lulu* – økser og halshugninger og retsmedicinske fotografier – men det ultimative horrorshow var den patologisk-anatomiske samling i Narrenturm.

Tårnet med den tidligere sindssygeanstalt – Europas første og ældste – lå i Spitalgasse 2 og havde kun åbent et par timer om onsdagen, fordi det burde være lukket. Det havde verdens største samling af præparater – 45.000 af dem – og jeg stavrede gennem salene med organer i alkohol, galdesten, kønssygdomme, kræft-

knuder og skeletter af siamesiske tvillinger. Moulager i voks af mennesker med misdannelser – væggene var dækkede af hænder og ansigter – og spædbørn med vandhoveder stirrede på mig i formaldehyd. Det var grusomhedens teater.

Skønheden var bare den anden side af ondskaben, volden og vanviddet, som hørte til Wien – mit elskede Wien – og finkulturen på hofteateret blev matchet af de blodige folkeforlystelser i Hertztheater, hvor hunde og ulve, bjørne, vildsvin og løver blev hidset til at flå hinanden ihjel foran et begejstret publikum. Det gik op i flammer i 1796, men driftslivet blev aldrig slukket.

De kæmpemæssige paladser med Kunsthistorisches Museum og Naturhistorisches Museum lå over for hinanden som en konfrontation – kulturen og naturen – og terrorbalancen kunne tippe hvert øjeblik, og helvedet bryde løs. Midt i parken mellem dem stod statuen af Maria Theresia og regerede over det umulige østrig-ungarske dobbeltmonarki – *Königlich und Keiserlich*.

Det var det rene *K.u.K.* og *Kakanien*, som Robert Musil kaldte det i *Der Mann ohne Eigenschaften*. Eller en omgang *Kaiserschmarn* – miskmask, vrøvl – og det bragte ungarske, slaviske, italienske, tyrkiske, tjekkiske, bøhmiske og ikke mindst jødiske folk sammen i en skønsom blanding ligesom sproget selv: *Wienerisch*.

Jeg sad tit i Kleines Café på Franziskanerplatz og drak en *Erdinger* og læste H.C. Artmann. Han skrev på *Weanarisch*, sådan lød det – ”*med ana schwoazzn dintn*”. Middelaldertysk og tjekkisk, ungarsk, fransk og romani, hebraisk og jiddisch forenede sig i det bløde og melodiske gadesprog med langtrukne vokaler og nasal accent, der blev talt af alle lige fra højborgerskabet til kuskene med bowlerhat – de kørte stadigvæk rundt i hestevognene, klak, klak, klak – *Fiaker*, hed de, fra kroatisk og serbisk *fjaker*.

Grænsen mellem Østeuropa og Vesten gik tværs gennem Wien – og Balkan, eller rettere Orienten begyndte på Wienerzeile i Naschmarkt. Der var ikke noget bedre end at spadsere mellem boderne, der bugnede af delikatesser, og nyde synet og duftene og lyden af gadesæl-

gernes råb. Jeg ville rejse resten af mit liv for at smage en *Topfenkolatsche*, som igen var en bid af kulturgeografien: *Kolatsche* kom af tjekkisk *koláč* – hjul – og hvis man reddede sig en smørdryppende, gylden ungarsk *Langos*, så havde man taget trekanten Prag-Budapest-Wien.

Hele redeligheden af økonomiske, sociale og nationale konflikter blev til sidst ikke holdt sammen af andet end symbolpolitik og ceremoni under landsfaderen kejser Frans Josef I. Han blev ældre og ældre, mens de døde omkring ham – hans eneste søn begik selvmord, hans folkekære dronning blev stukket ned, 'Sisi' – engang for længe siden havde jeg forelsket mig i Romy Schneider, der spillede hende i den ene mere kandiserede *Heimatfilm* efter den anden. I 1914 blev tronarvingen Frans Ferdinand skudt i Sarajevo – og det var enden på historien.

Jeg var også nået til vejs ende. Og ikke kommet nogen vegne i de syv år, som jeg efterhånden havde studeret på universitetet. *Brief des Lord Chandos* var landet i postkassen – det var umuligt at sætte et punktum og gøre noget som helst færdigt i et gyldigt udsagn – og mine forældre fortvivlede, hvad skulle det dog blive til? Jeg anede det ikke og følte bare skyld og skam og kastede mig over den sidste chance for at vende lykken ved et stort seminar på litteraturvidenskab, som handlede om hvad? Wien ved århundredskiftet!

Jeg fik lov til at holde en forelæsning og forberedte mig i et halvt år, dag og nat læste jeg op på stoffet, som mine drømme var gjort af. Det var alt på ét kort, og alligevel var jeg ikke det mindste nervøs, da jeg rejste mig op med et selvsikkert smil og tog kridtet i hånden foran professorer og lektorer og studerende i auditoriet og skrev "1857" på tavlen. Og så skete det.

Jeg var blank. Det svimlede for mig, og angsten rislede gennem kroppen og trak luften ud af mine lunger. Der var ikke en tanke tilbage – jeg vidste ikke hvem og hvad og hvor og viskede årstallet ud, "undskyld, jeg begynder lige forfra" – og skrev i blinde det samme igen, 1857.

"Kig i dine noter", hviskede min professor. Jeg

bladrede i papirerne på bordet. Der var hundredvis af sider. Tætskrevne skrivemaskineark og billetter fra Staatsoper og Kriminalmuseum og servietter fra Café Schwarzenberg med iagttagelser og ideer og svaret på livets gåde i ulæselig håndskrift. Det var håbløst.

Jeg gav mig til at læse højt om den spanske linje af habsburgerne i middelalderen og fortsatte i 45 minutter, mens tilhørerne gav sig til at hoste og vippe med fødderne og ryste vantro på hovedet. Langsomt tynkede det ud i rækkerne – stolene skramlede, dørene gik – og professoren vendte sig mod mig i det tomme auditorium: ”Sig mig, er du på stoffer?”.

Skuddene i Sarajevo genlød, og min anakronistiske verden gik under sammen med Habsburgerriget i Første Verdenskrig som hos Stefan Zweig, *Die Welt von Gestern*. Jeg ville have forklaret udviklingen fra 1857, hvor *Nachsommer* af Adalbert Stifter udkom – og hvordan han gjorde haven til symbol for dannelsesidealet i det liberale borgerskab. Den kultiverede, ansvarlige samfundsborger var ved århundredskiftet blevet til den socialt isolerede skønånd i *Der Garten der Erkenntnis* af Leopold von Andrian – Hofmannsthals nære ven – og eliten havde trukket sig tilbage til forstædernes villaer og haver og overladt Wien til de mest reaktionære politiske kræfter. Men jeg kunne ikke få ordene over mine læber.

Den forfærdelige sandhed var, at antisemitismen blomstrede, og borgmesteren dr. Karl Lueger stod i spidsen for det populistiske, kristelig-socialt parti, der kom til magten ved at forene de forskellige befolkningsgrupper i et fælles jødehad. ”*Wer a Jud is, bestimm i!*” erklærede han og indførte *Berufsverbot*, som varede ved indtil hans død i 1910. Han var forbillede for Adolf Hitler, der aldrig blev optaget på akademiet i Wien, men efter *Anschluss* i 1938 hævnede han sig til gengæld på alt, hvad der var smukt og godt i kulturlivet. For de var jøder næsten alle sammen:

Mahler og Schönberg og Webern, Hofmannsthal, Schnitzler og Stefan Zweig, Alfred Polgar, Franz Werfel, Hermann Broch, Karl Kraus, Elias Canetti, Joseph Roth og Freud, Viktor Frankl, Alfred Adler, Martin

Buber, Karl Popper og Hitlers klassekammerat i Linz, Ludwig Wittgenstein. Selv Theodor Herzl – zionismens grundlægger – holdt til i Wien, hvor ellers? Listen blev ved. Det var ikke til at holde ud.

Når jeg steg af toget på Westbahnhof, tænkte jeg på de fattige jøder, der ankom fra Østeuropa til den legendariske Nordbahnhof: ”*Es gibt kein schwereres Los, als das eines fremden Ostjuden i Wien*”, skrev Joseph Roth. Der var to hundrede tusind jøder, og mange af dem slog sig ned i Leopoldstadt, som blev kaldt for *Mazzesinsel* efter det usyrede brød til *Pesach*. Nazisterne gjorde det til en ghetto – og da krigen var slut, var der fem hundrede jøder tilbage, resten var flygtet eller omkommet i koncentrationslejr.

Jeg kunne ikke gå nogen steder uden at se synagogerne brænde i Krystalnatten, og jøderne kravlede på gaderne og måtte gøre dem rene med tandbørster. Hotel Metropol på Morzinplatz var Gestapos hovedkvarter. De tilfangetagne jøder sad om natten i vinduerne på fjerde sal med ryggen til rummet og kunne vælge mellem at springe ud eller blive skubbet ned når som helst.

”*Niemals vergessen*”, stod der på monumentet i parken, men wienerne havde ikke bestilt andet end at glemme, og jeg fik kvalme af at spadsere på Doktor-Karl-Lueger-Ring, som var opkaldt efter deres antisemitiske borgmester. Jeg standsede op foran palæet på Ringstraße, der var opført af den jødiske familie Ephrussi. Det ypperste af den europæiske danneskultur blev invaderet og vandaliseret af nazistiske bander i 1938, som beslaglagde alt – malerier, bøger, porcelæn – og fragtede det til Berlin, hvis det faldt i førerens smag. Fik de det tilbage efter krigen? Nej. Modtog de nogen erstatning? Nej. Det var aldrig sket, og skiltet på bygningen var til at flå ned: Casinos Austria.

Wiener Philharmonikerne var nazister længe før krigen – halvdelen af dem var medlemmer af partiet – og Mahler måtte allerede flygte i 1908. Det var over det hele og lukkede en inde i en udvejsløs rædsel, som drev mig til det endegyldige mål for en rejsefører i Wien: *Die Hitlervilla* i Meldemannstraße 27.

Det var herberget for hjemløse mænd, hvor Hitler boede fra 1909 til 1911, mens han forsøgte at begå sig i den moderne storby – og fejlede: ”*In dieser Zeit bildete sich in mir ein Weltbild und eine Weltanschauung, die zum granitenen Fundament meines derzeitigen Handels wurde*”, gav han den i *Mein Kampf*. Turister bankede på døren og spurgte, hvor museet befandt sig, og kiggede forgæves efter mindetavlen.

Den 12. marts 1938 emigrerede Hofmannsthals familie til England. Den regimetro hjemstavnsdigter Maria Grengg flyttede ind i Fuchsschlössl og satte sig på stolen, hvor han havde skrevet det smukkeste tysk, som fandtes. Og jeg rejste tilbage til København i sort og havde mistet Wien for altid.

De havde taget det fra mig, kagerne med *Schlagobers* og poesien, musikken – skovene og natten og juleaften, ”Kling, Glöckchen, klingelingeling”. Jeg var blevet hjemløs og gav mig til at drikke sammen med Joseph Roth, som flyttede fra hotel til hotel med flasken – ”Die Legende vom heiligen Trinker” – og der var ikke andet tilovers af Freud end dødsprincippet.

Anden Verdenskrig gik over i koldkrigen – Wien blev spionernes by til lyden af en citar i *Den tredje man* – og jeg sank ned i depression som evighedsstuderende og studerede askerne af det tyske sprog fra den østligste del af det opløste Østrig-Ungarn: Paul Celan. Der var ingen vej til virkeligheden fra min barndom, hvor jeg havde kigget ind ad vinduet til Insel Verlag og satset livet på en umulig drøm. Jeg skrev digte, som ingen trykte, og artikler, som aldrig blev antaget, og gravede et bundløst hul for mig selv i 17 år, indtil jeg omsider gjorde noget ved det: Jeg gav op.

Efter min første jobsamtale nogensinde blev jeg som 35-årig ansat på prøve i et reklamebureau. Jeg græd, da jeg underskrev kontrakten – alt havde været forgæves – og fire år senere skulle jeg være kreativ direktør for det største bureau i Danmark med en halv milliard kroner i omsætning og gik op ad den røde løber i Cannes. Lars von Trier havde tilbudt mig en rolle i sin film, *Idioterne* – ”Du skal bare spille dig selv, Knud” – og jeg

spillede reklamemanden, som jeg havde gjort det på arbejdet, og masken sad fast.

Blitzlysene blinkede foran trappen til festivalpalæet, og jeg kiggede ud over det blå Middelhav og burde have takket skæbnen. Men det var, som om Fanden gav mig hvad som helst – undtagen det eneste, som betød noget for mig: Insel Verlag. Jeg ville skrive – og nu var Wien blevet erstattet af New York, *Grüner Veltliner* af vodka og kagerne af ... kokain. Stjernen, som havde tændt sig for mig på himlen over Falster, flakkede og var ved at gå ud.

Jeg var dødsens ulykkelig og traskede rundt i de dyre sko – Berluti – mens min lejlighed forfaldt omkring mig, og affaldet hobede sig op. Det kunne have været en installation af Hermann Nitsch og *Wiener Aktionismus* i 1970'erne: en stinkende bunke skrald og rådne mad i køkkenet, som jeg havde låst af med vinduet stående åbent, så duerne var fløjet ind og havde bygget reder. Jeg fejrede årtusindskiftet i Reykjavik – og modtog en kuvert med opsigelsen af lejemålet, fordi jeg havde glemt at slukke for vandet i det mosgroede badekar. De havde låst sig ind til et chok og fundet ud af, hvor skadedyrene i ejendommen kom fra.

Det var slut, og jeg stillede de ødelagte møbler op i gården, dem som jeg havde arvet efter mormor – skrivebordet, standuret, det persiske tæppe – og bogskabene blev opmagasineret med Rilke og Hofmannsthal. For at fuldende billedet fik jeg endelig trykt en artikel i avisen – hvordan en kampagne for Bodum lænsede dem for 80 millioner kroner – og næste dag var jeg fyret og kunne høre dørene smække i København. Jeg stod på gaden og kiggede ned på skoene, som lignede nøjagtigt det, de var: et par udtrådte tøfler på en hjemløs, arbejdsløs bum – og så satte jeg mig på en bar for at drikke mig ihjel sammen med Joseph Roth og Oskar Werner og Hans Moser: "A bisserl Grinzing, a bisserl Sievering".

Jeg drak romanen, som jeg ikke havde skrevet, og kærligheden, som jeg ikke havde fundet, og børnene, jeg ikke havde fået, og tilværelsen, som ikke var lykkedes – og da jeg nåede bunden, smilede Gud til mig.

Ind trådte en ung kvinde med en violin over skulderen, Andrea – *Die wunderbare Freundin* – og hun åbnede døren ud.

Vi genkendte hinanden med det samme og sad allerede på American Bar. Hun havde studeret på Konservatorium der Stadt Wien og boet hos Iris Brendel – Alfred Brendels fraskilte kone, som levede i en herskabslejlighed i Ungargasse med alle hans ting, selv hans koncerttøj og skjorter hang endnu i skabene, og noderne stod på flyglet. Vi talte om Anden Wienerkole – og krimiserien *Kommissar Rex* på ORF – og lige så stille kunne jeg høre musikken tone frem langt borte fra: ”*Du alter Stephansturm*”.

Det første sted, vi rejste hen sammen, var hjem – til Wien. Hun gav mig det hele igen. Ringstraße har aldrig været smukkere end i hendes øjne, og hendes stemme annoncerede holdepladserne i sporvognen. ”*Ging heut Morgen übers Feld*”, lød det i mig, og Mahler kom tilbage fra sit eksil. Jeg købte den fineste hat til hende i Oberwalder. Vi spiste *Kartoffelpuffer* i en bod, og så sneede det, *Puffer*. Weihnachtsmarkt lyste op i mørket foran rådhuset med glaserede æbler og *Glühwein*. ”*Guten Abend, Herr Doktor – gnädige Frau*”, sagde tjeneren på Café Schwarzenberg. De spillede *Lulu* i Staatsoper, og *Lulu* var min.

Hun tog mig med hen til Kix Bar i Bäckerstraße for at hilse på ejeren – Heinz – og hans rumænske kone, som havde været veninde med Paul Celans enke. De strålede over gensynet, og en efter en dukkede de op, alle hendes venner, og ud på aftenen sagde Aleksey – han var også violinist, Igudesman – at det var ved at være på tide, ellers kom vi for sent.

Vi gik gennem den gamle by til hus nummer 21 på Bauernmarkt. Det lå ved siden af Ninas Bar, som var et bordel – det ældste i Wien – og jeg var aldrig gået ind, hvis jeg overhovedet havde bemærket døren med det lille kighul. Andrea smilede til nogen på den anden side, og døren åbnede sig til Broadway Bar.

Der var rød velour på væggene og halvmørkt i lokalet med en bar i den ene ende – og i den anden ende stod et flygel. Hvis Wien var centrum i Centraleuropa, var

dette allerinderst inde i midten, og mit hjerte gik op. Natklubben blev drevet af en ungarer, Bela Koreny – ”han er vampyr”, hviskede Andrea – og hans kone Martha tronedede ved et bord foran baren og drak et glas vin, mens hun holdt øje med folk.

Det var her, de mødtes, når de var i Wien for at give koncert – verdens største musikere – og Leonard Bernstein havde spillet der, Joshua Bell, Maxim Vengerov, Franz Bartolomey, Donald Runnicles. Helmut Qualtinger havde optrådt – og Udo Jürgens! Det var næsten ikke til at tro, at det var Julian Rachlin, som Andrea sad og talte med – hun fortalte om dengang, de havde badet i den kunstige sø i Donauparken om natten, Iris hed den. Han hentede violinen frem, og det blev morgen.

Vi flyttede sammen i København, og bogskabene blev stillet op. Så satte jeg mig på mormors sidste, slidte spisestol og lukkede øjnene i tusind og en nat. Min mor havde ikke kun givet mig det tyske sprog og den umulige drøm om litteratur – hun havde også givet mig historien, som jeg skulle skrive: Hendes. Tre år senere udkom *Den som blinker er bange for døden* – og jeg ventede og ventede på, at miraklet skulle ske.

Jeg havde slebet på en sølvkugle hele mit liv og omsider fundet modet til at putte den i pistolen og sigte mod Insel Verlag i Frankfurt – og trykke af. Den ene kugle, det var alt, hvad jeg havde – *Wer blinzelt hat Angst vor dem Tod* – og en dag ringer min forlægger. Der var ikke en levende chance for, at det lykkedes – jeg var på grådens rand og turde næsten ikke høre efter: ”Knud, tag en dyb indånding ... Insel Verlag har antaget den, du er på Insel Verlag!”. Min stjerne stod på himlen.

Jeg har ikke lagt røret siden, og forbandelsen var brudt, evighedsstudierne forbi. Nu kunne jeg leve videre i virkeligheden og være lykkelig med Andrea. Hun sagde ja på Broadway Bar – og hvad hedder vores første datter? Vienna. Vi fik en datter mere: Odessa. Men det er en anden historie i en anden rejsefører. Så hils dem fra mig i Reinthaler’s Beisl, restauranten ligger i Dorotheergasse 2 – deres *Wiener Schnitzel* findes ikke bedre noget sted på jorden. God tur!